

Oppsummering av høring – krav til anskaffelser av mat- og drikkeprodukter og krav til måltidstjenester

DFØs divisjon for offentlig anskaffelser (ANS) er statens fagorgan for offentlige anskaffelser. Et av våre mål er å hjelpe offentlige oppdragsgivere med å redusere skadelig miljøpåvirkning og fremme klimavennlige løsninger. Vi utarbeider veiledning for offentlige innkjøpere. Et av våre veiledningsverktøy er kriterieveiviseren med krav og kriterier som innkjøpere kan bruke i sine anskaffelser. Kriterieveiviseren inneholder også tilhørende veiledning og informasjon om hvordan gjøre bærekraftige anskaffelser av mat- og drikkeprodukter og måltidstjenester.

DFØ har gjennomført høring av krav til bærekraftige anskaffelser av mat- og drikkeprodukter og krav til bærekraftige måltidstjenester. Høringen ble sendt til relevante myndigheter, offentlige innkjøpere, bransjeorganisasjoner, leverandører som har meldt interesse og andre aktører som har interesse i tematikken. Høringen ble også publisert på anskaffelser.no. Høringen pågikk i perioden 29.06.2022 til 07.09.2022.

Det kom inn 15 innspill i høringsperioden. De som uttalte seg var Bergen kommune, Helsedirektoratet, SMB Norge, Sykehusinnkjøp HF, Framtiden i våre hender og Fairtrade samlet (heretter omtalt Framtiden i våre hender), Stiftelsen Miljøfyrtårn, Helse Førde HF, Tine SA, Etisk Handel Norge, Matvalget, Nortura, Norges Bondelag, Miljømerking Norge, Landbruksdirektoratet og Norsk institutt for bioøkonomi (Nibio).

I dette dokumentet finner du et kort sammendrag av høringsinnspillene og DFØs vurdering av disse.

Generelle innspill

SMB Norge spilte inn at mange av kravene er omfattende med svært mange detaljerte krav, som kan være krevende for en liten bedrift å forholde seg til. De mener standardisering er god næringspolitikk. De vil også peke på tredjepartssertifisert miljøledelse som en mulighet, men viser samtidig til at en undersøkelse mener at 44 % av SMBene som deltok synes slik sertifisering er for dyrt. DFØ er enig i at det bør legges til rette for at små og mellomstore bedrifter kan delta i offentlige konkurranser, og hensyntar dette blant annet ved å gi råd om å dele opp kontrakter og gjøre markedsundersøkelser.

Miljøfyrtårn savner en anbefaling om å stille krav om at leverandørene av mat- og drikkeprodukter og måltidstjenester har et helhetlig system for miljøledelse. De to hovedgrunnene som trekkes frem er standardisering av krav og dokumentasjon, samt større effekt på klima og miljøavtrykket forbundet med innkjøpet.

DFØ mener at i produktanskaffelser gir det mer effekt å stille krav og kriterier til produktene. Vi ønsker ikke å foreslå kvalifikasjonskrav for produktanskaffelser av mat og drikkeprodukter. Når det gjelder måltidstjenester, foreslår DFØ konkrete miljøledelsestiltak for blant annet matsvinn. Oppdragsgiver kan formulere krav om flere konkrete miljøtiltak ved behov. Her bør oppdragsgiver åpne for at blant annet tredjepartssertifisert miljøledelsessystem kan fungere som dokumentasjon for slike krav, men det bør også åpnes for andre former for dokumentasjon.

Miljøfyrtårn og Miljømerking Norge spiller inn at det bør stilles krav til bærekraftig fisk og sjømat. Miljøfyrtårn spiller også inn krav til sesongbaserte råvarer, og Miljømerking Norge spiller inn at det bør stilles krav til matsvinn og lokalprodusert mat. [Krav og kriterier for å unngå matsvinn er under utvikling](#). DFØ vil ta med seg de øvrige innspillene i vårt videre arbeid med kriterieutvikling. Når det gjelder innspill om krav og kriterier for å fremme lokalprodusert mat, viser vi til veiledning på [anskaffelser.no](#) om hvor [DFØ veileder om hvordan man](#) kan legge til rette for at mindre leverandører også kan delta i konkurransen, blant annet ved å dele opp kontrakt. Her vil det komme mer veiledning i løpet av året.

DFØ har videre mottatt innspill angående klimakalkulatoren fra Landbruksdirektoratet, Nortura og Tine SA. Disse har blitt videresendt de rette personene hos oss, og vil bli svart ut fortløpende.

Vi har også mottatt grundige innspill fra Landbruksdirektoratet og Nibio som går generelt på veiledning rundt bærekraftig mat og matproduksjon. Sammen med ny kriterieveiviser vil vi publisere en side som gir veiledning om [bærekraftig kjøp av mat og måltidstjenester](#), som bør leses før man tar i bruk kriteriene. Vi jobber også i disse dager med en revisjon av all veiledning vi har innenfor kategorien mat og måltidstjenester, og vi samarbeider gjerne med Landbruksdirektoratet og Nibio videre om dette.

Emballasje

Overordnede innspill

Innenfor kategorien emballasje mottok DFØ innspill om utvikling av nye kriterier for bruk av gjenvunnet materiale og å unngå materialkombinasjoner som gjør materialgjenvinning umulig. DFØ tar med seg dette inn i det videre arbeidet med utvikling av nye kriterier til kriterieveiviseren.

1. Leveringsemballasje (transport/pakkekasser, fruktkurver e.l.)

Både Framtiden i våre hender, Bergen kommune og Miljømerking Norge ga innspill om å legge til et punkt om at unødvendig emballasje, typisk dobbeltemballering, skal unngås og at emballasjen skal være tilpasset det som fraktes. DFØ er enig i at dette bør hensyntas, og har tatt dette inn i kontraktsvilkåret.

Bergen kommune ga innspill om at det burde stilles krav om ombruk, og kun åpne for materialgjenvinning dersom en leverandør kan godtgjøre at materialgjenvinning er miljømessig fordelaktig. DFØ er enig i dette, og har omformulert kontraktsvilkåret og informasjonen slik at dette hensyntas i større grad.

2. Emballasje i direkte kontakt med mat

DFØ har tydeliggjort hva det skal foretas stikkprøvekontroll av, etter innspill fra Bergen kommune og Sykehusinnkjøp om at kontraktsvilkåret var utydelig på dette punktet.

Framtiden i våre hender har spilt inn at det også her bør tas inn krav om reduksjon/minimering av emballasje. Tine SA har på sin side gitt innspill om at det er en ulempe med et ensidig fokus på ombruksemballasje eller materialgjenvinning, uten hensyn til hva som er mulig uten at det forringer maten. DFØs vurdering når det gjelder emballasje i direkte kontakt med mat, er at hensynet til mattrygghet og det å unngå ødelagte varer og matsvinn må ses i sammenheng med hensynet til mest mulig reduksjon av emballasje. Avtrykket av ødelagt mat er større enn for mye emballasje. Vi mener denne balansen er ivaretatt slik kontraktsvilkåret er utformet i dag.

Framtiden i våre hender har også spilt inn at materialgjenvinning ikke bør likestilles med energigjenvinning. Kontraktsvilkåret er utformet slik at energigjenvinning kun godtas der emballasjen ikke både kan sikre mattrygghet og materialgjenvinning. DFØs vurdering er at mattrygghet og hensynet til å unngå matsvinn bør prioriteres i slike tilfeller.

3. Håndtering av emballasje

Sykehusinnkjøp har gitt innspill om at medlemsbevis bør leveres ved tilbudsinnlevering for å forenkle oppfølging. DFØ er enig i at dette er hensiktsmessig, og har tatt inn endringen.

Bergen kommune har gitt gode innspill på kravformuleringen samt at det må presiseres hva det skal foretas stikkprøvekontroll av. DFØ har innarbeidet disse innspillene.

Menneskerettigheter

4. Ivaretagelse av grunnleggende menneskerettigheter

Vi har mottatt innspill fra Sykehusinnkjøp, Framtiden i våre hender, Bergen kommune og Etisk Handel Norge. DFØ vil ta disse innspillene med videre inn i arbeidet med å revidere kontraktsvilkåret sammen med Etisk Handel Norge i begynnelsen av 2023.

5. Sosialt ansvarlig produksjon

DFØs vurdering er at der det finnes sosiale merkeordninger for de produktene som skal kjøpes inn, så vil dette lette arbeidet med å stille krav og med kontraktsoppfølging. Vi ønsker derfor å fremme bruk av sosiale merkeordninger.

Framtiden i våre hender har spilt inn at menneskerettighetserklæringens artikkel 23 om levelønn og leveinntekt må få en plass i kontraktsvilkårene. Etisk Handel Norge har spilt inn at anstendig arbeid må få en plass. DFØ ønsker å jobbe videre med utvikling av krav og kriterier for menneskerettigheter for flere kategorier i samarbeid med Etisk Handel Norge. Dette er et løpende arbeid, og vi tar med oss innspillene fra høringsrunden inn i det videre arbeidet.

Videre har vi fått innspill på at dokumentasjonen bør være tredjepartssertifisert, og dette er DFØ enig i. De merkeordningene som blir nevnt som eksempler har tredjepartsertifisering, noe som tilsier at alternativ dokumentasjon bør være det. I tillegg har vi presisert at alternativ dokumentasjon som godtas må være tredjepartsertifisert.

Hvordan kravet skal dokumenteres vil også være gjenstand for det videre arbeidet innenfor menneskerettigheter nevnt i forrige avsnitt.

Avskoging

6. Bærekraftig soya i dyrefôr

Framtiden i våre hender har gitt innspill om at konkret internasjonal lovgivning som ILO 169 bør inkorporeres. Dette har DFØ tatt inn i kontraktsvilkåret.

Sykehusinnkjøp, Stiftelsen Miljøfyrtårn og Bergen kommune påpeker at kontraktsvilkåret også bør gjelde for oppdrettsfisk, da soya er utbredt i fiskefôr. DFØ har ikke fått innspill fra leverandører av oppdrettsfisk i denne omgang, og har derfor ikke innsikt i markedsmodenheten på dette punktet. Vi har derfor innarbeidet informasjon under dette i kravet, men at det her må gjøres undersøkelser av tilgjengeligheten i markedet. Vi vil ta med oss innspillene videre i arbeidet med utvikling av nye kriterier til kriterieveiviseren.

Videre har vi fått innspill på dokumentasjon av kravet, særlig at RTRS credits ikke bør være tilstrekkelig. DFØ har skrevet mer informasjon rundt sertifiseringsordningene, og de ulike nivåene innen RTRS-ordningen under informasjon om kravet.

7. System og rutiner for bærekraftig palmeolje i matprodukter og kraftfôr – basis

8. System og rutiner for bærekraftig palmeolje i matprodukter og kraftfôr – ambisiøs

9. Oversikt over palmeolje i matprodukter

DFØ mottok innspill fra Sykehusinnkjøp, Helsedirektoratet, Fremtiden i våre hender, Miljøfyrtårn, Bergen kommune, Nortura og Tine for kravene som gjaldt palmeolje. Innspillene behandles samlet for de tre kravene i det følgende.

Helsedirektoratet, Bergen kommune og Sykehusinnkjøp viser til at palmeolje bør unngås av ernæringshensyn. DFØ har vurdert å ikke lage eget krav for å unngå palmeolje av flere hensyn, blant annet råvaretilgang av solsikkeolje som brukes som erstatning, hensyn til småskalaproduksjon som livsgrunnlag og at palmeolje er effektivt å dyrke og en bærekraftig produksjon av denne bør fremmes.

Bergen kommune og Sykehusinnkjøp mener det kun de to øverste nivå av sertifisert palmeolje bør godtas som dokumentasjon. Miljøfyrtårn er enig i at palmeolje tilsatt i matprodukter bør være sporbar, men er usikker på tilbudet når det gjelder sporbar palmeolje i kraftfôr. Nortura spiller inn at de ikke bruker palmeolje i sine produkter. Tine SA spiller inn at de har sertifisering på palmeoljen i kraftforet, men viser til at sporing til gård er krevende og svært kostbart.

DFØ har gjort flere endringer basert på innspillene. Vi har først og fremst skilt kriterier for palmeolje i matprodukter og kraftfôr. For matprodukter legges det opp til at palmeoljen er sertifisert etter de to øverste nivåene, eller tilfredsstillende tilsvarende krav på bærekraftighet og sporing. For kraftfôr har DFØ mindre oversikt over markedstilgangen, og her vil alle nivå av sertifisering være tilstrekkelig, samt andre former for dokumentasjon.

Fremtiden i våre hender viser til at RSPO-ordningen har fått kritikk for å ikke garantere bærekraftig produksjon. DFØs vurdering er at dersom palmeolje benyttes, bør denne være sertifisert eller følges av annen dokumentasjon på tilsvarende bærekraftighet, fremfor å ikke være underlagt noen form for kontroll ved produksjon.

Varer i sortiment (plantebaserte produkter, økologiske produkter)

10. Plantbaserte produkter

DFØ har fått innspill fra flere hold om at det er uheldig med et ensidig fokus på plantebaserte alternativer til utvalgte animalske matvarer, blant annet fordi slike erstatningsprodukter kan være ultraprosesserte eller ikke har samme ernæringsmessig verdi som produktene de skal erstatte.

Matvalget trekker frem at et mer plantebasert kosthold også må innebære mer bruk av korn, belgvekster og grønnsaker, noe som ikke nødvendigvis vil ivaretas slik kravet er utformet nå. Vi har også fått innspill fra Tine SA, Nortura og Norges bondelag om at kravet virker konkurransebegrensende for leverandører av melk og animalske produkter.

Andre har trukket frem at overgangen til et mer plantebasert kosthold også må skje ved bestilling på avtalen og ved planlegging av måltider. En forutsetning er likevel at det finnes et bredt utvalg av produkter i avtalen.

DFØ er i hovedsak enig i de innspillene som har kommet, og ønsker å utarbeide en mer helhetlig veiledning om hvordan overgang til et mer plantebasert kosthold gjennomføres i praksis, hvilke

produkter som bør være tilgjengelig på avtalen og hvordan en kravformulering bør utformes. Vi vil derfor ikke publisere dette kravet i kriterieveiviseren nå, men jobbe videre med hvordan veiledningen om overgang til et mer plantebasert kosthold kan gjøres.

11. og 12. Økologiske produkter – kravspesifikasjon og tildelingskriterium

Nibio har gitt innspill om at det ikke er faglig grunnlag for å hevde at konvensjonelt dyrket norsk mat produsert etter gjeldende praksis og anbefalinger er mindre miljøvennlig, mindre klimavennlig eller mindre bærekraftig enn mat produsert i henhold til det økologiske regelverket. Men også at økologiske produkter er en naturlig del av matmangfoldet i Norge.

Det finnes ulike miljøfaglige posisjoner når det gjelder økologisk mat. Mat- og landbruksdepartementet nasjonale strategi for økologisk landbruk fremhever at økologisk produksjon kan være fordelaktig for naturmangfoldet og jordsmonnet. Det er også mange virksomheter som har egne mål om en viss andel økologisk mat. Ut fra et rent miljøfaglig perspektiv er matsvinn og klimasmart meny øverst prioritert, men DFØs vurdering er at økologiske krav også har en plass i kriterieveiviseren. Mange kommuner og andre offentlige virksomheter har ulike mål om økologisk, som vil ha behov for formuleringer til krav og kriterier.

Vi har mottatt innspill fra Tine SA og Matvalget om statistikkdelen av kravet. DFØ er enig i disse innspillene, og har innarbeidet disse.

Bestillingsløsning og statistikk

12. Merking av opprinnelsesland

Sykehusinnkjøp har gitt innspill om at dette er et krav aktørene i bransjen er vant til og at det kan stilles krav om opprinnelsesmerking uten forbehold om «der det er mulig». DFØ har omformulert ordlyden i kontraktsvilkåret i tråd med dette innspillet.

DFØ har også omformulert etter innspill fra Tine SA og Matvalget om at det bør presiseres hva slags informasjon som skal leveres.

13. Statistikk til klimakalkulator – basis

DFØ har mottatt tilbakemelding fra Tine SA om at tallene som etterspørres kan leveres.

14. Statistikk til klimakalkulator – ambisiøs

DFØ har mottatt tilbakemelding fra Tine SA om at tallene som etterspørres kan leveres.